

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ВИШЕСТРУКОГ УБИСТВА (У СТИЦАЈУ ИЛИ У ПОВРАТКУ) НЕ МОЖЕ СЕ РЕПУБЛИЧКИМ И ПОКРАЈИНСКИМ ЗАКОНОМ ПРОПИСАТИ СМРТНА КАЗНА

Чланом 28, став 3. Кривичног закона САП Војводине прописано је да ће се казнити смртном казном, или казном затвора у трајању од најмање десет година, и учинилац који умишљајно изврши више убистава, изузев убиства намах и убиства детета при поробају, без обзира на то да ли му се суди применом прописа о стицају и без обзира на то да ли је за неко од убистава раније осуђен.

Чланом 175, став 2. Устава СФРЈ утврђено је да се смртна казна може, изузетно, прописати и изрећи само за најтеже облике тешких кривичних дела, а чланом 281, став 1, тачка 2. Устава, утврђено је да Федерација, преко савезних органа, уређује опште услове и начела за изрицање санкција за кривична дела и за привредне преступе, систем санкција, услове за њихово гашење, услове за рехабилитацију и општа правила о примени васпитних мера и кажњавању малолетника (општи део Кривичног закона).

Према члану 37. Кривичног закона СФРЈ, смртна казна може се изрећи само за најтеже случајеве тешких кривичних дела за које је прописана казном.

Смртна казна, према Уставу СФРЈ и Кривичном закону СФРЈ, може се прописати и изрећи само за најтеже облике кривичног дела. Ти, најтежи облици одређених кривичних дела, јесу, у ствари, квалификовани облици кривичних дела за које се може утврдити и изрећи најтежа казна. Више обичних кривичних дела, уколико није реч о квалификованим облицима кривичних дела, не чини, по себи, квалификовани облик одређеног кривичног дела, а њихова учестаност суди се по прописима о стицају, односно о поврату. Да би се могла утврдити (и изрећи) смртна казна за одређено тешко кривично дело, потребно је, дакле, да се законом одреде облици тешких кривичних дела за које се може прописати, односно изрећи смртна казна. То значи да ни чињеница да је учинилац извршио више тешких кривичних дела, уколико није у питању квалификован облик тих дела, не може, по себи, повлачити могућност изрицања, па ни прописивања најтеже казне, односно смртне казне. Само посебан облик (квалификовани облик) кривичног дела које, иначе, по одредбама Кривичног закона сматра тешким кривичним делом, може представљати основ за прописивање, односно за изрицање смртне казне. Оспореном одредбом Кривичног закона САП Војводине није утврђен посебан облик кривичног дела убиства — које је по себи тешко кривично дело — већ утврђено да стицај (или поврат) представља околност због које се може прописати, односно изрећи смртна казна. Будући да Кривични закон садржи посебна правила о изрицању казне за случај стицаја или поврата, то је очито, и по себи, да стицај, односно поврат, није квалификовани облик кривичног дела, односно основ за прописивање и изрицање смртне казне.

Поврат и стицај су институти општег дела Кривичног закона СФРЈ, који уређује Федерација, као своје право и дужност, и не могу, према томе, бити, на било који начин, уређивани покрајинским кривичним за-

коном, а да то не буде у супротности с одредбама члана 281. Устава СФРЈ којима се утврђују права и дужности Федерације. Република, односно аутономна покрајина, нема, према томе, право на уређивање института кривичног права који се сматрају општим институтима чије је уређивање право и дужност савезних органа, односно Федерације.

Како је одмеравање казне за кривична дела учињена у стицају уређено Кривичним законом СФРЈ, то значи да суд у републици, односно аутономној покрајини, и кад примењује републички, односно покрајински кривични закон, у случају стицаја или поврата поступа по пропису о одмеравању казне за дела учињена у стицају или у поврату, а републички и покрајински законодавац не може утврђивати друкчија правила о кажњавању у том случају, ван правила о томе, утврђених Кривичним законом СФРЈ.

Оцењујући да је у питању не само уређивање односа у области кривичног права које спада у права и дужности Федерације, већ и да се оспореном одредбом Кривичног закона САПВ утврђује случај у коме се може изрећи смртна казна за који се она не може изрећи — по Уставу СФРЈ и Кривичном закону СФРЈ, Уставни суд СФРЈ донео је одлуку којом је утврдио да је та одредба Кривичног закона САП Војводине несагласна са Уставом СФРЈ и у супротности са Кривичним законом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У број 347/85, од 16. јуна 1987)

РЕПУБЛИЧКИМ, ОДНОСНО ПОКРАЈИНСКИМ ЗАКОНОМ ОДРЕБУЈЕ СЕ СУД НАДЛЕЖАН ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗАКОНИТОСТИ КОНАЧНИХ АКТА ОРГАНА УПРАВЕ

Члан 23, став 1. тачка 3. Закона СР Србије о редовним судовима („Сл. гласник СР Србије”, број 46/77, 42/78, 18/81, 61/81, 7/82 и 46/84) прописано је да о законитости коначних управних аката органа међуопштинских заједница, републичке заједнице пензијског и инвалидског осигурања радника, као и о законитости других коначних аката за чије оцењивање није надлежан други суд, одлучује окружни суд.

Подносилац иницијативе за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе Закона СР Србије о редовним судовима сматра да та одредба није сагласна са Уставом СФРЈ, будући да окружни суд, по мишљењу подносиоца иницијативе, не може осигурати пуну објективност у оцењивању законитости коначних аката надлежних органа управе и других органа о чијим актима одлучује, а тиме ни ефикасну заштиту права грађана.

Да се оствари начело Устава СФРЈ према коме о законитости коначних аката државних органа и других органа и заједница које решавају о правима и обавезама грађана одлучује редовни суд, битно је, по схватању Уставног суда СФРЈ, да се законом осигура да о тим актима одлучује редовни суд. Који ће то суд бити, односно суд којег степена, односно да ли ће то бити врховни суд републике и покрајине, није питање које може онемогућити остваривање наведеног начела Устава. Напротив, то је питање законодавне политике, организације и надлежности судова. А питање организације и надлежности редовних судова је питање које спада, по Уставу СФРЈ и укупном уставном систему земље, у право и дужност републике, односно аутономне покрајине. Право је републике, односно аутономне покрајине, према томе, да утврди који ће суд у републици, односно у покрајини, одлучивати о законитости коначних аката одређених органа управе, самоуправних органа и самоуправних заједница којима је поверено да решавају о правима и обавезама грађана. Нема никаквог основа због кога би се могло оценити да поверавање да о одређеним актима одлучују окружни судови није у складу са Уставом СФРЈ. Не може се, према томе, сматрати да оспорена одредба Закона СР Србије о редовним судовима није сагласна са Уставом СФРЈ само због

тога што одлучивање о законитости коначних аката одређених органа и организација поверава окружним судовима. Апприорна сумња у објективност окружних судова у одлучивању у управним споровима и у ефикасности заштите права грађана и организација не може имати утицаја на уставност оспорене одредбе Закона СР Србије о редовним судовима. Према томе, ствар је законодаваца да одреди суд коме ће поверити одлучивање у управном спору, а таква његова одлука не подлеже сумњи у њену уставност, будући да законодавац и тиме остварује уставну обавезу да грађанима и самоуправним организацијама осигура заштиту пред редовним судовима против коначних аката одређених органа, самоуправних организација и заједница које решавају о правима и обавезама грађана и самоуправних организација.

У складу с изложеним, Уставни суд Југославије решио је да не прихвати иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе Закона СР Србије о редовним судовима.

(Решење УСЈ, У број 252/87, од 24. јуна 1981)

О ОДЛАГАЊУ ИЗВРШЕЊА ОДЛУЧУЈЕ, У СКЛАДУ СА ЗАКОНОМ, НАДЛЕЖНИ ИЗВРШНИ СУД

Чланом 65. Закона о извршном поступку прописано је да суд може, на предлог дужника, одложити извршење у случајевима у којима за то постоје нарочито оправдани разлози, и прогласити извршење недопустивим, на предлог лица које је то тражило, ако оцени да би то лице претрпело ненадокнадиву штету.

Подносилац иницијативе за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе Закона о извршном поступку сматра да та одредба Закона о извршном поступку није сагласна са Уставом СФРЈ, будући да оставља извршном суду да, по свом нахођењу одлучује о одлагању извршења, онемогућујући, тако, у ствари, извршење судских одлука које су постале извршне.

Уставни суд Југославије није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности члана 65. Закона о извршном поступку. Уставни суд СФРЈ сматра, пре свега, да је ствар закона да утврђује правила за извршавање судских одлука, а, у границама тих правила, и услове под којима може доћи до одлагања извршења. Одлагање извршења није и одлучивање о одбијању извршења, па се због тога не може сматрати да одлагање, које је већ по својој природи привремено, значи онемогућавање извршења судских одлука које су постале извршне. Одредба члана 65, као и друге одредбе Закона о извршном поступку, има за сврху да заштити одређен интерес који би, у одређеном тренутку, могао бити претежнији од интереса да се проведе извршење. Не може се оспорити право законодавцу да, у складу с укупним друштвеним интересом, за одређено време заштити интерес који је претежнији од интереса што га треба остварити извршењем. Тиме се не вређа право грађана на судску заштиту, утврђено Уставом СФРЈ, па нема основа за тврдњу да је оспорена одредба Закона о извршном поступку несагласна са Уставом СФРЈ.

Због изложеног, Уставни суд Југославије решио је да не прихвати иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности члана 65. Закона о извршном поступку.

(Решење УСЈ, У-333/87 од 8. јула 1987)

ИЗВРШНИ ОРГАНИ НЕ МОГУ, СВОЈИМ ПРОПИСИМА, УРЕБИВАТИ ОДНОСЕ КОЈИ МОГУ БИТИ УРЕБЕНИ САМО ЗАКОНОМ

Чланом 10. Закона о изменама и допунама Закона о обалном мору и епиконтиненталном појасу СФРЈ („Сл. лист СФРЈ”, број 13/79) прописано је да ће Савезно извршно веће донети прописе о приступу, проласку и

боравку страних ратних бродова у обалном мору СФРЈ, као и о страним трговачким бродовима који превозе радиоактивне материје, проласку страних рибарских бродова кроз територијално море земље и другим питањима. Том одредбом Закона о обалном мору и епиконтиненталном појасу (Закон о обалном мору) савезни секретар за унутрашње послове овлашћен је да, у сагласности са савезним секретаром за народну одбрану, доноси прописе о обављању подводних активности и тим прописима утврди прекршаје тих прописа.

Одредбама чл. 346. Устава СФРЈ утврђено је да Савезно извршно веће доноси прописе за извршавање савезних закона и других прописа и општих аката Скупштине СФРЈ. То право имају, према члану 274. Устава СФРЈ, и савезни органи управе. Савезно извршно веће и савезни органи, иако имају право да доносе извршне прописе, немају, по Уставу СФРЈ и право да уређују друштвене односе. Прописи Савезног извршног већа и савезних органа, према томе, могу се доносити само као прописи којима се, у ствари, извршава савезни закон, други пропис и општи акт Скупштине. Тај пропис не може, према томе, ниуколико, уређивати друштвене односе. Јер, право на уређивање друштвених односа припада само скупштинама друштвено-политичких заједница и органима самоуправљања, а не и извршним органима скупштина. Према томе, кад је Уставом СФРЈ утврђено да Федерација, преко савезних органа, уређује одређене друштвене односе, онда је уставна претпоставка да то чини Скупштина СФРЈ, као највиши орган власти и самоуправљања у границама права и дужности Федерације, а не и Савезно извршно веће као извршни орган Скупштине СФРЈ а још мање савезни органи управе. Односи о којима је реч у члану 10. Закона о изменама и допунама Закона о обалном мору несумњиво су друштвени односи, а њихово уређивање не може бити препуштено извршном органу и органу управе, будући да је, по Уставу СФРЈ, уређивање друштвених односа право и дужност Скупштине СФРЈ.

У складу с изложеним, Уставни суд Југославије сматра да није у складу с Уставом СФРЈ кад се савезним законом утврђује да ће уређивање једног питања које је, у својој суштини, друштвени однос, бити поверено извршном органу Скупштине, односно органу управе. Следствено томе, савезни закон може овластити извршни орган, односно орган управе да доноси пропис за извршење само у питањима која одиста значе извршење савезног закона, а не и уређивање друштвених односа. Уколико савезни закон овласти извршни орган и орган управе да уређује друштвени однос, тај закон се сматра несагласним с Уставом СФРЈ.

Имајући у виду изложене разлоге, Уставни суд СФРЈ оценио је да члан 10. Закона о изменама и допунама Закона о обалном мору и епиконтиненталном појасу није сагласан с Уставом СФРЈ и то утврдио својом одлуком.

(Одлука УСЈ, У-384/85 од 23. јуна 1987)

ФУНКЦИОНЕРИ У ОРГАНИМА ВЛАСТИ И У ОРГАНИМА ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ ЗАЈЕДНИЦА КОЈИ ПО ТОМ ОСНОВУ ОСТВАРУЈУ ПРАВА ПО ОСНОВУ РАДА — НИСУ ЛИЦА У РАДНОМ ОДНОСУ

Законом СР Србије о престанку права по основу рада носилаца самоуправних, јавних и других друштвених функција („Службени гласник СР Србије”, број 46/84 — даље: Закон о функционерима) прописано је да носиоцу самоуправне, јавне и друге друштвене функције у органу друштвено-политичке заједнице, односно међуопштинске регионалне заједнице и функционеру друштвено-политичке организације који по том основу има право на лични доходак и друга права по основу рада — уколико то није уређено другим законом — та права престају по сили закона кад наврши 40 година стажа осигурања или 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања.

Подносилац иницијативе за покретање поступка за оцењивање уставности Закона о функционерима сматрао је да одредбе тога закона нису сагласне с Уставом СФРЈ, будући да права по основу рада на функцији могу престати само престанком обављања функције. У противном, прописивање да лице које обавља функцију нема никаква права по том основу, у противности је, по мишљењу подносиоца иницијативе, с Уставом СФРЈ.

Неприкосновену основу положаја и улоге човека, према Основним начелима Устава СФРЈ (одељак II, став 3, алинеја 4), чини и његово право да ужива плодове свога рада и материјалног напретка друштвене заједнице, према начелу: „Свако према способностима — свакоме према његовом раду“, и његово право на материјални и друштвени положај према његовом раду и резултатима рада, на основу начела о једнаким правима и одговорностима.

У складу с тим начелом, и носилац јавне функције има права по основу рада на функцији, нарочито онда кад је обавља као једино занимање, у коме је случају он, у погледу права по основу рада, изједначен с другим радним људима, без обзира на то што, по другим обележјима радног односа, носилац те функције није у радном односу, односно не ступа на функцију на начин на који у радни однос у удруженом раду ступа други радни човек.

Престанак права по основу рада, Законом о функционерима, није условљен стварним престанком рада, односно обављања функције, већ наступањем других околности, које, саме по себи, не воде престанку обављања функције, па престанак права по основу рада на функцији није престанак због стварног престанка рада, већ због других околности, чије наступање не повлачи сам престанак функције, односно поверених мандата. Ако, дакле, престанак права по основу рада није условљен стварним престанком обављања функције, већ других околности, које непосредно не утичу на трајање функције, односно мандата, онда је оправдано питање колико је то сагласно с наведеним начелима Устава СФРЈ.

Човек коме је поверено обављање функције у органима власти, односно у органима друштвено-политичких организација, кад му је то за извесно време једино занимање и извор средстава за живот, изједначен је, у погледу права по основу рада, с радним човеком који ступа у радни однос, или на неку другу функцију која се уобичајено обавља као професија, односно радни однос. Он, будући да функцију за одређено време обавља као једино занимање, има не само право на накнаду за обављање функције, односно на лични доходак по том основу, већ и права по основу обавезног социјалног осигурања, као и друга права која имају радни људи у радном односу. Али, иако у том погледу изједначен с другим радним људима, јавни функционер није, у смислу правила о заснивању и престанку радног односа, истовремено, у том погледу, у свему изједначен с другим радним човеком. Носилац функције не ступа на функцију, односно рад у њеном обављању не врши на исти начин на који у радни однос ступа други радни човек и обавља поверене послове и задатке. За ступање на политичке функције не постоје унапред утврђени услови и правила, нити се функције у органима власти и у политичким организацијама поверавају на начин на који се поверавају послови и задаци, односно функције у удруженом раду које се обављају као радни однос. Не само да су у питању посебна правила и посебан однос политичког поверења које се даје носиоцима таквих функција, већ су у питању и посебна правила трајања функције, односно трајања мандата на функцији, која рад на функцији, у смислу прописа о заснивању и престанку радног односа не чине у свему једнаким с радним односом. Отуда за престанак не само функције, него и права по основу рада на функцији не важе, нити могу важити, иста правила која важе за заснивање и престанак радног односа. Функционеру могу права по основу рада на функцији престати, према томе, само кад престане да обавља ту функцију, било зато што је истекло време на које је изабран, било зато што је, због било ког разлога, разрешен, или поднео оставку и пре истека времена повереног му мандата. Навршење година живота, односно година пензијског стажа, због чега престаје радни однос раднику у удруженом раду по

општим прописима о радним односима не може, према томе, представљати не само основ за престанак функције (која престаје на друкчији начин) већ ни за престанак права по основу рада. Зато функционеру престају права по основу рада на функцији само онда кад му престане и сама функција, а не — под условима прописаним оспореним законом. Решење према коме права по основу рада на функцији престају и пре престанка мандата, не може се, према томе, сматрати сагласним с Уставом СФРЈ.

Имајући у виду изложено, Уставни суд Југославије оценио је да Закон СР Србије о функционерима није сагласан с Уставом СФРЈ, па је то и утврдио својом одлуком о оцењивању уставности тога закона.

(Одлука УСЈ, У број 257/86 од 25. јуна 1987)

Припремио Борђе Бурковић

ОДЛУКЕ САВЕЗНОГ СУДА

ЗАСТАРЕЛОСТ ДОСУБЕНОГ ЗАХТЕВА ЗА ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА И ЗА ИСЕЉЕЊЕ ИЗ СТАНА. — ПРАВНА ПРИРОДА СТАНАРСКОГ ПРАВА

Пресудом Врховног суда Војводине од 2. фебруара 1962. године уважена је ревизија тужиоца тако што се тужба уважава и побијана другостепена и првостепена пресуда преиначују и тужени обавезује да се исели и да стан преда тужиоцу, уз претходно обезбеђење стана који задовољава најнужније услове становања туженог.

На молбу туженог, тужилац се сагласно да не тражи његово исељавање док је он жив. Предлог за дозволу извршења поднео је општинском суду 23. фебруара 1983. године, после његове смрти, против наследника који су остали у стану. Суд је решењем од 14. септембра 1983. године дозволио предложено извршење.

Наследници, као дужници у извршном поступку су оспорили извршност исправе на основу које је извршење дозвољено и у свом приговору су истакли да је време за извршење поменуте пресуде истекло, јер је од правноснажности до подигнутог предлога за дозволу извршења протекло више од двадесет година, па је наступила застарелост.

Општински суд је новим решењем од 24. октобра 1985. године уважио приговор застарелости, обуставио је извршење одређено ранијим решењем од 14. септембра 1985. године и све до тада спроведене извршне радње је укинуо, наводећи да је одредбама члана 379. став 1. Закона о облигационим односима одређено да сва потраживања утврђена правноснажном судском одлуком, како новчана тако и неновчана, или одлуком другог надлежног органа односно поравнањем пред судом, застаревају за десет година, па и она за која закон иначе предвиђа краћи рок застарелости.

У жалби против овог решења општинског суда од 24. октобра 1985. године, тужилац као поверилац у извршном поступку, побија овакво становиште општинског суда истичући да се члан 379. став 1. Закона о облигационим односима у конкретном случају не може применити, јер право становања није облигационо, већ стварноправне природе, па пошто стварна права не застаревају, то је решење, по његовом мишљењу, незаконито. Виши суд одбија жалбу налазећи да је општински суд правилно поступио када је усвојио приговор застарелости позивајући се на одредбу члана 379. став 1. Закона о облигационим односима.

Против решења вишег суда и општинског суда подиже захтев за заштиту законитости Јавно тужилаштво Војводине, оспоравајући зако-